

деліктних відносин у сфері безпеки дорожнього руху // Право України. – 2009. – № 3. – С. 90-94.

7. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993 р. за № 3353-ХІІ // ВВР. – 1993. – № 31. – Ст. 338.

8. *Развадовський В.Й.* Адаптація системи державного управління безпекою дорожнього руху до європейських норм і стандартів // Вісник Одеського ін-ту внутр. справ. – 2004. – № 1. – С. 45-48.

9. Адміністративне право України: Підруч. / За заг. ред. Т.О. Коломоець. – К., 2010.

10. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // ВВР. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

11. *Кременовська І.В.* Правові та організаційні засади діяльності суб'єктів виконавчої влади у сфері забезпечення національної безпеки України: Дис. ... канд. юрид. наук. – Ірпінь, 2010.

12. *Битяк Ю.П.* Административное право Украины: Учебник для студентов высш. уч. заведений юрид. спец. / Под ред. проф. Ю.П. Битяка. – Харьков, 2003.

13. *Дьяченко В.Ф.* Поощрительно-правовая политика как объект юридического исследования // Правовая политика и правовая жизнь. – 2006. – № 4. – С. 53-57.

Надійшла до редакції 28.11.2011

О.О. Буцьких

здобувач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.95

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ УЧАСНИКІВ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЩОДО ПЕРЕГЛЯДУ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена загальній характеристиці суб'єктного складу перегляду рішень за нововиявленими обставинами у адміністративному судочинстві України.

Ключові слова: *перегляд рішень за нововиявленими обставинами, підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами, суб'єкт судово-процесуальних відносин, суб'єкт адміністративного судочинства, позивач, відповідач, представники сторін по справі, треті особи з самостійними вимогами та треті особи без самостійних вимог, представництво в адміністративному процесі.*

Стаття посвящена общей характеристике субъектного состава пересмотра решений по нововьявленным обстоятельствам в административном судопроизводстве Украины.

Ключевые слова: *пересмотр решений по нововьявленным обстоятельствам, основания для пересмотра судебного ре-*

шения по нововьявленным обстоятельствам, субъект судебного-процессуальных отношений, субъект административного судопроизводства, истец, ответчик, представители сторон по делу, третьи лица с самостоятельными требованиями и третьи лица без самостоятельных требований, представительство в административном процессе.

The article is devoted to general description of subject composition of revision of decisions after new circumstances in the administrative legal proceeding of Ukraine.

Keywords: *revision of decisions after нововиявленими circumstances, by grounds for the judicial second thought after new circumstances, subject of judicial-judicial relations, subject of the administrative legal proceeding, plaintiff, defendant, representatives of sides in business and third persons with independent requirements and third persons without independent requirements, representative office in an administrative process.*

Постановка проблеми. Побудова України як правової держави вимагає створення такого механізму функціонування судової влади, який забезпечував би доступність правосуддя та справедливості судочинства, ефективно поновлення порушених прав. Покладення на державу обов'язку захищати права і свободи людини й громадянина означає гарантоване право на звернення до суду за вирішенням конфліктів правового характеру.

Адміністративне судочинство, на думку А.В. Руденко, це форма позовного здійснення правосуддя, яка полягає у всебічному, повному, об'єктивному розгляді та вирішенні адміністративними судами в стадійному порядку, визначеному нормами Кодексу адміністративного судочинства України, адміністративно-правових спорів, що виникають між фізичними та юридичними особами, з одного боку, та суб'єктом владних повноважень (органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, іншим суб'єктом владних повноважень при здійсненні ним владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень) – з іншого, з метою захисту прав та свобод фізичних осіб, прав і законних інтересів юридичних осіб, здійснення контролю у сфері публічно-правових відносин [17].

Відповідно до ч. 1 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (КАСУ) завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень шляхом справедливого, неупередженого та

своєчасного розгляду адміністративних справ [2].

У сучасних демократичних державах велике значення для гарантування прав людини в її відносинах із владою надається правовому захисту з боку такого незалежного і авторитетного органу, як адміністративний суд. Судовий механізм захисту прав людини певною мірою дозволяє усунути свавілля з боку державної влади, посадових і службових осіб, забезпечуючи проведення в життя принципу її відповідальності за свою діяльність перед людиною.

Перегляд судових рішень, які набрали чинності, є додатковим способом забезпечення правосудності судового рішення, він є резервним механізмом захисту прав і законних інтересів й повинен виконувати своє призначення, коли неможливі всі інші засоби процесуально-правового захисту. До таких видів перегляду належить інститут перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами. Інститут перегляду рішень суду, що вступили в законну силу, за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві є органічною частиною системи правосуддя.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання суб'єктного складу адміністративного процесу розглядається в окремих публікаціях, працях як вчених-адміністративістів, так і представників інших галузей права, зокрема, в роботах В.К. Матвійчук, І.О. Хар, О.В. Бачуна, О.В. Кузьменка, В.М. Бевзенка, А.Т. Комзюка, Р.С. Мельника, С.В. Ківалова, О.І. Харитоновой, О.В. Кошій та ін. Проте вони мають загальний характер.

Відсутність в адміністративному процесі України спеціального дослідження монографічного характеру щодо суб'єктного складу перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, недостатнє законодавче врегулювання та відсутність єдності судової практики зумовили актуальність теми даної статті.

Метою даної статті є аналіз суб'єктного складу стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Постанова або ухвала суду, що набрала законної сили, може бути переглянута у зв'язку з нововиявленими обставинами (ч. 1 ст. 245 Кодексу адміністративного судочинства України).

Відповідно до ч. 2 ст. 245 Кодексу адміністративного судочинства України підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є:

- 1) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою на час розгляду справи;
- 2) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправильного перекладу, фальшивості документів або речових доказів, що мали наслідком ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення;

3) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення;

4) скасування судового рішення, яке належить переглянути;

5) встановлення Конституційним Судом України неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконано. Це означає, що в цій частині статті передбачений вичерпний перелік підстав для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами.

Перша підстава – істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи. Істотні для справи обставини – це ті, які становлять сутність справи та мають юридичне значення для взаємовідносин сторін, можуть вплинути на рішення суду, яке набрало законної сили, існували під час розгляду адміністративної справи, але не були і не могли бути відомі особі, що звертається із заявою, на час розгляду справи. Йдеться про нові обставини, а не нові докази, встановлені раніше або не враховані судом.

Друга група підстав характеризується тим, що:

1) має місце факт спотворення доказового матеріалу у справі, встановлений вироком суду, який набрав законної сили;

2) цей доказовий матеріал покладено у підґрунтя судової постанови або ухвали.

Третя група підстав – встановлена вироком суду, що набрав законної сили, вина судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення. Це факти умисних дій судді, що містять склад злочину, встановлений вироком суду в кримінальній справі, який набрав законної сили.

До четвертої групи підстав віднесено скасування судового рішення, що стало підставою для прийняття постанови чи постановлення ухвали, які слід переглянути.

П'ята група підстав перегляду передбачає встановлення Конституційним Судом України неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконано.

З точки зору В.К. Матвійчук, І.О. Хар, одним з найважливіших питань організації адміністративного судочинства є встановлення складу та процесуального стану учасників адміністративного судочинства [16].

О.В. Бачун розглядає понятійну категорію «суб'єкт судово-процесуальних відносин» як загальноприйнятну для судів, оскільки її зміст вказує на фізичних осіб, що мають відповідний процесуальний статус, зокрема у справах, які стосуються публічно-правових спорів [8]. Основні категорії та поняття, визначені у Кодексі адміністративного судочинства України, на думку дослідника, багатьма розуміють-

ся неоднозначно. Це стосується і категорії «суб'єкт адміністративного судочинства».

Окрім того, дослідником запропоноване визначення поняття «суб'єкт адміністративного судочинства»: це фізична чи юридична особа – носій (потенційний або реальний) прав та обов'язків у адміністративних процесуальних відносинах з приводу відправлення правосуддя адміністративними судами, здатний змінити процесуальними діями стадії судочинства і його завершення. Суб'єктом адміністративного судочинства постає особа, здатна вступати у такі відносини, реалізувати вказані права та виконувати обов'язки, які суттєво впливають на процесуальну діяльність суду щодо дослідження предмета публічно-правового спору.

О.В. Кузьменко вважає, що суб'єкт адміністративного процесу є носієм прав і обов'язків з реалізації процесуальної діяльності у сфері публічного управління, здатний надати права щодо процесуальної діяльності реалізувати, а покладені обов'язки виконувати [15].

Інститут «суб'єкт адміністративного судочинства» значно ширший від інституту «учасник адміністративного судочинства», тому що включає в себе не тільки учасників судочинства, а й адміністративний суд як суб'єкт, який має адміністративну процесуальну правосуб'єктність. Тому будь-який суб'єкт адміністративного судочинства може бути його учасником, але не будь-який учасник – суб'єктом.

Стаття 246 КАСУ передбачає, що особи, які брали участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, мають право подати заяву про перегляд судового рішення суду будь-якої інстанції, яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами. Тобто зазначена норма закону передбачає суб'єктний склад стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві України.

В.М. Бевзенко, А.Т. Комзюк, Р.С. Мельник поділяють всіх учасників адміністративного судочинства на такі види:

1) суб'єкти, які здійснюють адміністративне правосуддя: а) місцеві (окружні) адміністративні суди – суди першої інстанції; б) апеляційні адміністративні суди – суди другої (апеляційної) інстанції; в) суд касаційної адміністративної інстанції, суд третьої інстанції – Вищий адміністративний суд України;

2) суб'єкти, які беруть участь у справі: а) з метою захисту власних прав, свобод та інтересів (сторони – позич та відповідач; треті особи) (ст. 47 КАС України); б) з метою захисту прав, свобод та інтересів інших осіб (представники сторін та третіх осіб, органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб у суді – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокурор, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи) (ст.ст. 56, 60 КАС України);

3) суб'єкти, які сприяють здійсненню правосуддя (особи, які є

іншими учасниками адміністративного процесу): секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач [13].

С.В. Ківалов, О.І. Харитонова дійшли висновку, що законодавець провів поділ на групи учасників адміністративного процесу відповідно до юридичної заінтересованості у результатах розв'язання адміністративної справи: особи, які заінтересовані в результаті розгляду справи; особи, які не мають юридичної заінтересованості в результатах вирішення адміністративної справи [12].

Визначальним суб'єктом адміністративного судочинства, зокрема стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, є суд, який як суб'єкт адміністративного судочинства України має самостійний владно-розпорядчий статус.

Безпосередніми особами, які беруть участь у справі з перегляду рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві України, є особи, які брали участь у розгляді справи, тобто позивачі та відповідачі.

Згідно зі ст. 50 КАСУ позивачем в адміністративній справі можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб'єкти владних повноважень.

А.В. Бречко виділяє три категорії позивачів:

- 1) громадяни України, іноземці та особи без громадянства (фізичні особи);
- 2) підприємства, установи, організації (юридичні особи), що не є суб'єктом владних повноважень;
- 3) органи державної влади, інші державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи, інші суб'єкти при здійсненні ними владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень (суб'єкти владних повноважень) [10].

Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України № 2 від 6 березня 2008 р. «Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ» зазначає, що п. 8 ч. 1 ст. 3 КАС України визначено, що позивачем в адміністративній справі може бути суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подана позовна заява до адміністративного суду [5]. Однак такий суб'єкт владних повноважень може бути позивачем у адміністративній справі лише у випадках, передбачених ч. 4 ст. 50 КАС України, до переліку яких віднесено також випадки, встановлені іншими законами (п. 5 ч. 1 ст. 50 КАС України).

На думку О.В. Кошій, тема участі в адміністративному судочинстві України відповідача є однією з нових, оскільки існуючі наукові дослідження у сфері адміністративного процесуального права не містять у собі ґрунтовного аналізу сутності, особливостей та ознак від-

повідача в адміністративній справі [14].

Відповідач, з точки зору дослідника, це будь-яка фізична або юридична особа, до якої за суб'єктивним переконанням позивача мають бути звернуті претензії, котрі виникли із спірних публічно-правових (матеріально-правових) відносин за участю цих осіб. Проблеми участі в адміністративному судочинстві відповідача остаточно не розв'язані, подальшого розкриття й обґрунтування потребують питання здійснення процесуальних повноважень відповідача суб'єктами, котрі не наділені владними повноваженнями.

О. Бачеріков виділяє дві групи відповідачів у адміністративному судочинстві України:

1) суб'єкти владних повноважень;

2) громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, їх об'єднання, юридичні особи, які не є суб'єктами владних повноважень – за адміністративним позовом суб'єкта владних повноважень [7].

При цьому автор звертає увагу, що відповідач (за КАСУ) є суб'єктом владних повноважень (органом виконавчої влади, органом місцевого самоврядування, їхньою посадовою чи службовою особою або іншим суб'єктом, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі і делеговані), який своїм рішенням, дією або бездіяльністю порушив або міг порушити права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин, якщо таке рішення, дія або бездіяльність оскаржується за адміністративним позовом у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, та суддею винесено ухвалу про відкриття провадження по справі за цим позовом, але рішення суду за цим позовом ще не набуло чинності; або є громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, їх об'єднанням, юридичною особою, які не є суб'єктами владних повноважень щодо яких суб'єкт владних повноважень звернувся до адміністративного суду з адміністративним позовом: про тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян; про примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян; про примусове видворення іноземця чи особи без громадянства з України; про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо); в інших випадках, встановлених законом, якщо суддею винесено ухвалу про відкриття провадження по справі за цим позовом, але рішення суду за цим позовом ще не набуло чинності.

Окрім сторін у провадженні з перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в порядку адміністративного судочинства України можуть брати участь представники сторін у справі та треті особи з самостійними вимогами та треті особи без самостійних вимог (ст. 53, 246 КАСУ).

Особи, які беруть участь у справі, реалізують надані їм процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві для того,

щоб досягти певного правового результату, в якому вони заінтересовані. Саме ознака наявності юридичного інтересу в результаті справи відрізняє осіб, які беруть участь у справі, від інших учасників адміністративного процесу.

Характер юридичної заінтересованості в адміністративній справі не є однаковим для всіх осіб, які беруть участь у справі. Деякі з них мають матеріально-правовий інтерес у результаті справи, це – сторони та треті особи; інші – процесуально-правовий інтерес, це – представники сторін та третіх осіб.

Відповідно до ч. 1 ст. 56 КАС України сторони, а також треті особи можуть брати участь в адміністративному судочинстві особисто і (або) через представника.

Окремі аспекти розуміння процесуального представництва у нормах КАС України розглядали вітчизняні вчені: В.Б. Авер'янов, В.І. Шишкін, І.О. Хар, В.К. Матвійчук, Г.П. Тимченко, А.Т. Комзюк, А.О. Селіванов, І.Б. Коліушко, Н.В. Александрова, О.В. Кузьменко, Т.О. Гуржій, Є.В. Курінний та ін.

Процесуальне представництво – самостійний інститут процесуального права, утворений на поєднанні матеріально-правових та процесуально-правових норм, що регулюють відносини між представником і особою, яку представляють, а також між представником і судом.

Представником може бути фізична особа, яка відповідно до ч. 2 ст. 48 КАС України має адміністративну процесуальну дієздатність. Це означає, що представником сторони може бути фізична особа, яка здатна особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, яка досягла повноліття і не визнана адміністративним судом недієздатною, має належно посвідчені повноваження на здійснення представництва в адміністративному суді.

На думку М.В. Джафарової, процесуальне представництво в адміністративному судочинстві – це вчинення особою (представником) в межах наданих їй повноважень процесуальної діяльності від імені та в інтересах іншої особи, яку він представляє, з метою захисту її прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин [11].

На особливу увагу заслуговує участь прокуратури в адміністративному судочинстві України. Питання підстав участі прокурора в адміністративному судочинстві України висвітлювалися у працях І.Л. Бородіна, В.С. Стефанюка, О.В. Агеєва, М.М. Тищенко, О.М. Бандурки, О.В. Анпілогова, К.М. Артамонової, С.А. Чванкіна, М.В. Руденко, І.Є. Марочкіна, П.М. Каркач, В.В. Логоши, М.В. Косюти та ін.

Відповідно до ч. 1, 2 ст. 60 КАСУ прокурор здійснює в суді представництво інтересів громадянина або держави в порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законами, і може здійснювати представництво на будь-якій стадії адміністративного процесу. Конституцією України (ст.ст. 121–123) визначено, що прокуратура є організаційно самостійним державно-правовим інститутом влади, який не належить до жодної з її гілок.

Представляючи в адміністративному суді інтереси громадянина або держави, прокурор реалізує виключно конституційні положення, закріплені у ст. 3, 13 Конституції України, відповідно до яких держава зобов'язана забезпечувати захист прав і свобод громадян, а також усіх суб'єктів права власності та господарювання. Правовий статус прокурора в адміністративному судочинстві визначається Конституцією України [1], Законом України від 5 листопада 1991 року «Про прокуратуру» [3], Кодексом адміністративного судочинства України. Відповідно до ст. 36¹ Закону України «Про прокуратуру», представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні прокурорами від імені держави процесуальних та інших дій, спрямованих на захист у суді інтересів громадянина або держави у випадках, передбачених законом.

Усі види представництва в адміністративному суді, які закріплені у ст. 56–57 Кодексу адміністративного судочинства України, передбачають обов'язковий порядок правових відносин між представником і особою, яку він представляє. Прокурор діє від імені державного органу – прокуратури, на яку законодавством покладені наглядово-представницькі функції. Для підтвердження своїх повноважень в адміністративному судочинстві прокурору не потрібно надавати адміністративному суду ніяких документів (довіреностей), бо він виконує обов'язки, що надані йому законом. Його діяльність може бути віднесена до представництва, яке є самостійним інститутом адміністративного процесуального права, оскільки саме Основний Закон є базовою підставою участі прокурора в адміністративному процесі.

На думку О.В. Анпілогова, прокурор, представляючи в адміністративному правосудді права, свободи й законні інтереси громадянина, виступає гарантом суспільних основ, цінностей, правового порядку кореляції „особа – влада”. Покладення на нього законодавством виконання правозахисної функції в адміністративному судочинстві є наслідком усвідомлення українською державою свого соціального призначення забезпечувати загальні прагнення, інтереси всього суспільства, проявом гуманізму до соціально незахищених, хворих та інших осіб, що позбавлені здатності самостійно відстоювати свої права й інтереси у взаємовідносинах судового процесу з апаратом управління [6].

Таким чином, прокурор, представляючи на підставі чинного законодавства України інтереси держави і громадянина в адміністративних судах на всіх стадіях адміністративного судочинства України, зокрема у стадії перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, виступає безпосереднім учасником публічних адміністративно-процесуальних відносин.

Особливо проблемними виглядають питання участі адвокатури у адміністративному судочинстві, зокрема у перегляді рішень за нововиявленими обставинами. Відповідно до ст. 16 КАСУ кожен має право користуватися правовою допомогою при вирішенні справ в адміністративному суді, яка надається в порядку, встановленому законом.

Для надання правової допомоги при вирішенні справ у судах в Україні діє адвокатура.

У випадках, встановлених законом, правова допомога може надаватися й іншими фахівцями в галузі права. Порядок і умови надання правової допомоги, права й обов'язки адвокатів та інших фахівців у галузі права, які беруть участь в адміністративному процесі і надають правову допомогу, визначаються КАСУ та іншими законами. Суд повністю або частково звільняє особу від оплати правової допомоги і забезпечує надання правової допомоги у випадках та порядку, встановлених законом, якщо відповідний орган відмовив особі у забезпеченні правової допомоги.

Право на правову допомогу в адміністративному процесі може бути реалізоване у формі представництва. Правову допомогу в адміністративному процесі може надавати адвокат чи інша особа, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги.

Крім того, до таких фахівців можна відносити юристів-підприємців, які здійснюють підприємницьку діяльність у сфері надання правової допомоги (правових послуг), а так само юристів об'єднань громадян, які цілями своєї діяльності мають надання правової допомоги членам цих об'єднань чи іншим особам.

Адвокатура України є добровільним професійним громадським об'єднанням, покликаним згідно з Конституцією України сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм іншу юридичну допомогу.

Адвокати дають консультації та роз'яснення з юридичних питань, усні і письмові довідки щодо законодавства; складають заяви, скарги та інші документи правового характеру; посвідчують копії документів у справах, які вони ведуть; здійснюють представництво в суді, інших державних органах, перед громадянами та юридичними особами; надають юридичну допомогу підприємствам, установам, організаціям; здійснюють правове забезпечення підприємницької та зовнішньоекономічної діяльності громадян і юридичних осіб, виконують свої обов'язки відповідно до кримінально-процесуального законодавства у процесі дізнання та досудового слідства. Крім того, важливо звернути увагу на те, що адвокатом можуть здійснюватися й інші види юридичної допомоги, передбачені законодавством.

Частина 5 ст. 58 КАСУ передбачає, що повноваження адвоката як представника можуть також посвідчуватися ордером, який виданий відповідним адвокатським об'єднанням, або договором про надання правової допомоги. До ордера адвоката обов'язково додається витяг із договору, в якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій. Витяг засвідчується підписом сторін. Поняття «ордер» не регламентоване Кодексом адміністративного судочинства України, воно також не регламентоване Законом України «Про адвокатуру», про

нього йдеться тільки в Правилах адвокатської етики.

Відповідно до ч. 1 ст. 90 Кодексу адміністративного судочинства України витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, які надають правову допомогу за договором, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги, передбачених законом.

В.М. Бевзенко зазначає, що підстави участі в адміністративному судочинстві Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в якості відповідача слід розмежувати на: 1) фактичні; 2) правові. Фактичними підставами такої участі є будь-які його рішення, дії або бездіяльність, здійснювані омбудсменом у межах визначених законодавством повноважень [9].

Рішеннями, діями, бездіяльністю Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини може бути будь-яка його поведінка, яка здійснюється цією посадовою особою у зв'язку із реалізацією закріплених законодавством повноважень. Виходячи із змісту ст. 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» рішеннями Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини є конституційне подання Уповноваженого та подання до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб [4].

На думку В.М. Бевзенка, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини згідно із чинним національним законодавством, може бути одночасно і відповідачем в адміністративному судочинстві, і суб'єктом, який певним чином здійснює процесуальні повноваження позивача. Така парадоксальність пояснюється тим, що його звернення (адміністративний позов) до адміністративного суду в інтересах іншої особи може бути оскаржене як дія суб'єкта владних повноважень. Підсумовуючи, дослідник наводить думку, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в адміністративному судочинстві бере участь у формі учасника адміністративного процесу, який одночасно наділений процесуальними повноваженнями і представника, і позивача [9].

Н.В. Александрова, Р.О. Куйбіда наголошують, що процесуальне становище інших учасників адміністративного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач) в адміністративному судочинстві не має суттєвих відмінностей порівняно з цивільним судочинством.

Інших учасників адміністративного процесу за роллю у судочинстві умовно можна поділити на дві групи:

- 1) особи, які обслуговують адміністративне судочинство (секретар судового засідання, судовий розпорядник, перекладач);
- 2) особи, які сприяють розгляду справи (свідки, експерти, спеціалісти).

Висновок. Таким чином, можна підсумувати, що усіх суб'єктів адміністративного судочинства України у стадії перегляду за нововиявленими

обставинами можна умовно поділити на 3 відносно самостійні групи:

- 1) судові установи та їх службові особи;
- 2) особи, які беруть участь у розгляді справи (позивач, відповідач, треті особи з самостійними вимогами та без самостійних вимог, їх представники, прокурор, адвокат, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи);
- 3) особи, які сприяють здійсненню правосуддя під час перегляду за нововиявленими обставинами рішень судів в адміністративному судочинстві України (свідки, експерти, спеціалісти та ін.).

Бібліографічні посилання

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. №2747-IV // ВВР. – 2005. – № 35-36, № 37. – Ст. 446.

3. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 р. №1789-ХІІ // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.

4. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР // ВВР. – 1998. – № 20. – Ст. 99.

5. Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ: Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України № 2 від 6 березня 2008 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: www.rada.gov.ua

6. *Антілогов О.В.* Правове регулювання участі прокурора в адміністративному судочинстві щодо захисту прав та свобод громадянина: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2008.

7. *Бачеріков О.* Визначення терміну «відповідач» за кодексом адміністративного судочинства України // Юридичний журнал. – 2007. – № 3.

8. *Бачун О.В.* До визначення категорії «суб'єкт адміністративного судочинства» при розгляді справ адміністративними судами // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 6 (106).

9. *Бевзенко В.М.* Підстави та форми участі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в адміністративному судочинстві // Університетські наукові записки. – 2009. – № 2 (30). – С. 149-154.

10. *Бречко А.В.* Особливості правового положення сторін в адміністративному судочинстві // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 78-82.

11. *Джафарова М.В.* Представництво в адміністративному судочинстві України // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 115-120.

12. Кодекс адміністративного судочинства України: Науково-практичний коментар / За ред. С.В. Ківалова, О.І. Харитонової. – Харків, 2007.

13. *Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С.* Адміністративний процес України: Навч. посіб. – К., 2007.

14. *Коцій О.В.* Сутність та підстави участі в адміністративному судочинстві України відповідача // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 516-521.

15. *Кузьменко О.В., Гуржій Т.О.* Адміністративно-процесуальне право України: Підруч. / За ред. О.В. Кузьменко. – К., 2007.

16. *Матвійчук В.К.* Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України: В 2-х тт. / За заг. ред. В.К. Матвійчука. – К., 2007. – Т. 1.

17. *Руденко А.В.* Адміністративне судочинство: становлення та здійснення: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2005.

Надійшла до редакції 14.11.2011